Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

PRØVEN

LÆS OM

FUND AF VANDMØLLE VED HILLERØD

SOCIALDEMOKRATIET I HALSNÆS

JOHAN HERMAN WESSEL

GENERALFORSAMLINGEN

FREDERIKSVÆRKEGNENS HISTORISKE FORENING

Juni 2017 - 14. årgang, nr. 56

Foreningen

Formand
Wilhelm Stege
Strandvejen 3
3300 Frederiksværk
Tlf. 2883 0166
stegestrandvejen@live.dk

Næstformand & sekretær
Bent Petersen
Skovbrynet 10
3300 Frederiksværk
Tlf. 4774 6426
bepetersen@hotmail.dk

Henning Petersen
Hejrestien 6
3310 Ølsted
Tlf. 5143 0551
henning_petersen@mail.tele.dk

Redaktør af *Prøven*
Jørgen Tved
Skansevej 30B
3390 Hundested
tlf. 4777 0023
tved@email.dk

Elisabeth Lauridsen
Torvet 45 1. sal
3300 Frederiksværk
tlf. 4842 9605
bethlauridsen@gmail.com

Jytte Bloch-Kelsen
Lynghøjvej 24
3390 Hundested
Tlf. 4581 9695
jytte-bloch-kelsen@privat.dk

Kasserer
Carl Jensen
St. Havelsevej 92
3310 Ølsted
tlf. 4774 9335

Peter Ahlburg
Karlsgavevej 48
3300 Frederiksværk
tlf. 4777 0146
mc_allemann@yahoo.dk

Erik Kragh
Gl. Møllevej 7
3300 Frederiksværk
Holth.Kragh@outlook.com

Medhjælper for bestyrelse
Jan Larsen
Astersvej 8
3310 Ølsted
jplarsen2@hotmail.com

Kontingent 2017

Personligt medlemskab	150,- kr.
Husstandsmedlemskab	225,- kr.
Firmaer og institutioner	500,- kr.
Firmaer (under 6 ansatte)	250,- kr.

Det er nemmest for foreningen, hvis man indbetaler via netbank:
Reg.nr. 1551 kontonr. 3572519309
i Danske Bank.
Husk at anføre navn og adresse på indbetaler!

Redaktionen

Jørgen Tved (ansvarshavende), Jørgen Lassen, Jytte Bloch-Kelsen, Erik Kragh, Jan Larsen, Bent Petersen.
Layout: Torsten Møller Madsen
Tryk: G L Tryck, oplag 450
ISSN: 1604-0678. Titel: Prøven
Foreningens e-mail: *mail@frvhistorie.dk*
Hjemmeside: www.frvhistorie.dk

Stof til næste nummer af *Prøven* bedes indsendt snarest. Vi tager forbehold for indsendte læserindlæg, som ikke nødvendigvis er udtryk for foreningens holdning.

I dette nummer

Kampvognen V3 side 4
SIDSTE SÆSON PÅ SYREVEJ

Vandkraft i Hillerød Syd side 6
VANDMØLLERNE VED FAVRHOLM

Når jeg ser et rødt flag smælde side 10
HELLE LUNDERØD OM SOCIALDEMOKRATIET I HALSNÆS

Johan Herman Wessel side 16
ET KLIP FRA NORDSJÆLLANDS VENSTREBLAD

Fra den årlige generalforsamling side 18
REFERAT VED BENT PETERSEN

Foreningens arrangementer side 21

Kampvognen V3

Sidste sæson på Syrevej

Denne sommer bliver den sidste med V3

Den gamle vogn skal som bekendt afleveres i løbet af efteråret, helt efter den aftale vi havde med *Nationalmuseet*. Den skal til en tiltrængt renovering.

Ingen tvivl om, at det har været en stor arbejdsopgave for vores forening: Mange medlemmer har taget en eller flere vagter, og der bliver vel omkring 30 vagter endnu i den kommende sæson.

Bestyrelsen har besluttet, at vi kun holder åbent lørdage og søndage, og ikke som tidligere også om fredagen. Hvis der er grupper, foreninger, klubber eller skoleklasser, der godt vil have en omvisning på en anden dag, må det aftales med Jørgen Tved på 4777 0023.

Vi tager afsked med vognen med manér: I år – som i fjor – vil vi afholde et Alsangsstævne. Det bliver den 2. juli fra kl. 13. Se annoncen på side 21.

Det var en succes i fjor, og du kan medvirke til, at Alsangsstævnet bliver en endnu større succes i år! Få nogle løbesedler til din nærmeste omgangskreds eller plakater, du kan sætte op på passende steder. Henvend dig til Jørgen Tved!

Inden vi åbner udstillingen på Syrevej i år, har vi fået et foto, der viser vognen før den blev ombygget til V3. Vi ved, at vognen kørte gods for Frederiksværkbanen. Det viste foto må være fra en gang i årene 1930 – 39, og den er på billedet parkeret bag Dyssekilde Station. Vi har ikke navnet på den banemand eller chauffør, som man også kan se.

En stor tak til *Per Larsen*, som har fundet det gamle foto, der ses på næste side.

Jørgen Tved

I skal ikke blive glemt

I det dejligste solskin, som fik træernes sarte nyudsprungne blade til at funkle og kærtegnet af den lune brise, blev det en uforglemmelig 4. maj aften ved mindeparken i Frederiksværk og mindestenen i Asserbo.

I Frederiksværk mødte 20 personer op til en tale af en veloplagt Jørgen Tved med overskriften: *I skal ikke blive glemt*. Samme dag blev de første spadestik taget til et nyt museum om besættelsen og ikke om modstandsbevægelsen, hvis museum som bekendt er brændt ned som følge af en ildspåsættelse. Vi må opfordre til, at museet atter bliver dedikeret modstandsbevægelsen.

Efter at *Altid frejdig når du går* var sunget, nedlagde foreningens kasserer Carl Jensen de smukke røde, hvide og blå blomster, medens fanevagten Gurli stille sænkede frihedsfanen.

Ved mindestenen i Asserbo for FLAMMEN var 26 fremmødt - herunder 2 unge piger med deres forældre. Jørgen Tved talte bevæget om Flammens store mod, dels ved at være i stand til at være stikkerlikvidator, dels ved at tage sit eget liv, da han var omringet af Gestapo. Herved undgik han at komme til at forråde sine kammerater under tortur. Da Carl lagde de røde, hvide og blå blomster og Gurli sænkede frihedsfanen, fik brisen flagdugen til at tage sig mindeværdig ud.

Aftenen sluttede med et brag af et foredrag ved marinehistoriker Søren Nørby om sænkningen af den danske flåde den 29. august 1943.

Bent Petersen

Vandkraft i Hillerød Syd

Vandmøllerne ved Favrholm

Esben Aarsleff fra Museum Nordsjælland fortæller om et spændende fund. Og om hvad der videre skal ske. Byudviklingen i Hillerød har medført store udgravninger, der også har givet ny viden til arkæologerne.

I efteråret 2015 ringede telefonen en tidlig morgen med besked om, at der var dukket noget op, da man gravede af til *Klimaparken i Hillerød Syd*. Arealerne var forundersøgt og udgravet rent arkæologisk, så det var noget overraskende, at der skulle "være dukket noget op." Ved en efterfølgende besigtigelse viste det sig dog, at fundene var dukket op under et dige, som man havde fået lov til at sløjfe.

Fundene dækkede over stolper af svært tømmer og dele af en træbygget rende, og efter en nærmere afrensning kunne det konkluderes, at der måtte være tale om en vandmølle. I løbet af den følgende måned fik museet undersøgt de sidste rester af vandmøllen og den tilhørende træbyggede vandkanal.

Vandmøllen er blevet dateret ud fra årringene i trætømmeret, dvs. hvornår træet til tømmeret er fældet, og dermed rimeligvis tidspunktet for vandmøllens opførelse. Dateringen ligger i 1551 e. Kr., hvilket dog ikke betyder, at den er opført præcis i 1551, men sikkert inden for perioden mellem 1551 og 1554.

Netop i 1554 overtager *Peder Oxe* skødet på hovedgården Favrholm, og det synes sandsynligt, at møllen opføres samtidig med, at Peder Oxe igangsætter opførelsen af en ny herregård på *Favrholm*, som lå i tilknytning til landsbyen *Egespur*. Som en sidebemærkning skal det nævnes, at museet fandt landsbyen Egespur i foråret 2016, på markerne øst for Klimaparken.

Herregården Favrholm fra 1400-tallet syd for Hillerød. Nu drives den af Novo Nordisk som Læringscenter. Foto af Olav Sejeroe, Panoramio

Selve vandmøllen har været en underfaldsmølle, som var bygget i

Vandmølletomten under diget. Man aner den træbyggede rende centralt i billedet, samt rester af stemmeværk, der ligger diagonalt ud for renden.

træ, og med tegltag. Der har været tale om en lille vandmølle, med et møllehus på ca. 4x5 meter og ét vandhjul. Det store pres fra møllehjulet og det tilhørende maskineri betød dog, at man havde været nødt til at fundere bygningen endog meget solidt. De svære egestolper var banket op mod to meter ned i undergrundsleret, og selvom om man havde ryddet godt op, inden møllen blev nedlagt i anden halvdel af 1500-tallet, var man kun i stand til at medtage enkelte af de solide egetræsstolper.

Det var en stor overraskelse, at denne træbyggede vandmølle dukkede op. Den nærliggende stenbyggede vandmølle kendte vi derimod både fra historiske kort og fra forundersøgelser i 2014. Da vi endelig fik lov til at udgrave denne efterfølger til den træbyggede vandmølle i 2016, var vi på forhånd forberedt på, at der kun ville være de sidste rester af fundamenterne til møllen bevaret; men endnu en gang blev vi overraskede.

Den stenbyggede mølle

Som udgangspunkt afdækkede udgravningen møllekanalen og fundamenterne til den seneste møllebygning, som var opgivet omkring 1840. Under de øverste lag fremkom dog fundamenterne til en ældre møllebygning, og inden for fundamenterne lå der en relativt velbevaret stenbygget kæl-

der. Kælderen rummede flere fine detaljer, bl.a. havde man valgt at lade en lille stabel tagtegl stå tilbage i bedste Pompeji-stil, i det ene hjørne. Desuden kunne der ses en tøndesat sump, hvorfra vandet blev ledt ud i møllekanalen.

Ved siden af kælderen fremkom gulvlagene til en smedje, og udgravningen var allerede nu en stor succes med mange fine detaljer fra den første stenbyggede mølle, som blev opført på dette sted i starten af 1600-tallet.

Da udgravningen endelig nåede til møllekanalen syd for møllen, var tiden ved at være opbrugt, og det var kun forventningen, at der skulle graves enkelte profiler gennem kanalen. Men også her ventede overraskelser. Under opfyldslagene, som i øvrigt rummede ganske mange fund, dukkede der velbevarede tømmerkonstruktioner op. Træbyggede render, stigbord og egestolper var bevaret i flere meters dybde tæt på møllebygningen.

I resten af kanalen, som vi havde gennemgravet flere steder ved forundersøgelsen, var der ikke bevaret tømmer. Træfundene gav udgravningen endnu nogle spændende facetter, og der måtte sættes ekstra kræfter ind på at få udgravet de forskellige trækonstruktioner, inden anlægsarbejdet skulle i gang her.

Kælderen til den stenbyggede vandmølle. Tagteglene anes i hjørnet af kælderen.

Da udgravningen var tilendebragt, havde vi undersøgt en, arkæologisk set, ganske velbevaret mølletomt fra 1600-årene. Møllen var i funktion helt op til starten af 1800-tallet, hvor den blev afløst af en vindmølle. Møllen og trækanalen var blevet ombygget i flere omgange, hvilket sikkert skyldes, at man har fulgt med udviklingen, som sikrede bedre og bedre udnyttelse af vandkraften. Møllen lå hævet i landskabet og havde en tilknyttet mølledam, hvorfra vandet blev ført frem til møllehjulet via en længere kanal. Efter møllehjulet blev vandet ført væk igen i samme kanal og ned mod den nærliggende Havelse å.

Træbyggede render ved den stenbyggede mølle. Ydersiden af kælderen ses til venstre i billedet.

En velbevaret barnestøvle

Blandt de mange fund fra møllen var der flere pudsige og særlige genstande, som vi ikke normalt støder på. F.eks. var der sko bevaret i opfyldslagene i møllekanalen. Skoene er fra 16- og 1700-tallet, hvoraf en enkelt vist næsten er et unikum, da der er tale om en velbevaret barnestøvle. Desuden var der blandt skoene enkelte, som synes at stamme fra England. I kanalen lå desuden et udvalg af trægenstande, såsom en stol og tænder til tandhjul. Bandt metalfundene var der flere mønter fra mølens brugsperiode, samt spøjse fund, såsom en hollandsk medaljon fra 1730 og en signetring fra 16- eller 1700-tallet. Dertil kom selvfølgelig en masse dagligdagsbetonede fund, såsom potter, fade, parfumeflasker, fingerbøl osv.

Alt i alt resulterede udgravningerne i, at vi blev en del klogere på vandmøllerne ved Favrholm, som på forhånd kun var kendt fra de historiske kilder. Udgravningen af den stenbyggede vandmølle endte endda på Slots- og Kulturstyrelsens Top10 over de mest interessante udgravninger fra 2016, så her er der virkelig tale om et godt fund. Det videre arbejde består nu i at få analyseret de mange resultater, herunder at få sikre dendrokronologiske dateringer af den stenbyggede mølle for at forstå udviklingen omkring vandmøllerne ved Favrholm.

Når jeg ser et rødt flag smælde

Helle Lunderød om Socialdemokratiet i Halsnæs

Den 22. januar 2017 kunne Socialdemokratiet i Halsnæs fejre 120 års jubilæum.

I den anledning har jeg haft lejlighed til at læse gamle protokoller og stiftelsespapirer, taler, skrifter og andet, som fortæller historien om et politisk parti, en fagbevægelse, mennesker i et fællesskab, som blev en væsentlig del af vores lokale historie. Mange fine anekdoter og en beskrivelse af måden at tænke og arbejde på i de 120 år så dagens lys. En interessant historie at dele med mange andre, og derfor tog jeg med stor glæde imod opfordringen til at gøre det her i *Prøven*.

Så lad fortællingen begynde med den sang, som mere end nogen anden altid synges, og som enhver socialdemokrat med respekt for sig selv kan udenad, *Oscar Hansens* tekst og typografen *John Madsens* melodi, skrevet til et DSU-stævne i København 1923. Måske er det derfor, den slutter med... "i dens folder er fremtiden gemt", men den begynder med:

"Når jeg ser et rødt flag smælde på en blank og vårfrisk dag, kan jeg høre det sælsomt fortælle om min verden mit folk og min sag ..."

Danmarks første industriby

I 1717 tog danske soldater det første spadestik til det, der skulle blive et af datidens største ingeniørprojekter, nemlig gravningen af *Arresødal Kanalen* som ledte vandet fra Arresø ud i Roskilde Fjord. Fundamentet for Danmarks første industriby Frederiksværk blev lagt, og er i dag fortællingen om mere end 250 års uafbrudt industriproduktion.

Fortællingen om en by, skabt omkring en produktion af krudt, kugler og kanoner, om støbejernsproduktion, valsning af kobber og senere stål. Den er skrevet af ambitiøse, driftige virksomhedsejere som *Classen, Fabritius, English*, *Heegaard, K.A. Larssen og H.P. Christensen*. De skabte Gjethuset, Kobbervalseværket, Krudtværket, Stålværket – mange af de bygninger, vi stadig har glæde af i dag. Og Stålværket kører endnu.

De udviklede byen og satte den på landkortet nationalt og internationalt De byggede de store bygninger Arresødal, Skjoldborg, Grønnessegaard. De skabte skoler og legater og er bemærkelsesværdige mennesker, som har deres retmæssige plads i historieskrivningen. De har fået gader og

stræder opkaldt efter sig, og de står ofte først, når vores historie fortælles. Men de gjorde det ikke alene. Historien vokser ud af fortællingen om alle de almindelige mennesker, arbejdets mænd og kvinder, støberiarbejdere, raskmagerne, krudtarbejdere og pigerne, der pakkede patroner.

Ethvert fællesskab, enten det er en industriby eller et landsbysamfund, er også fortællingen om mennesker, som fundamentet for al virkekraft og udvikling.

Derfor er historien om Frederiksværk ikke komplet uden fortællingen om livet, som det udformede sig for de mennesker der levede dengang, da byen blev skabt og helt op til den tid, vi husker. Hvordan de levede og døde, hvor hårdt og hvor meget de arbejdede, hvad de drømte om og troede på. En fortælling om menneskeligt mod, vedholdenhed og styrke – men også om armod, svigt og overgreb.

Nye tider

Forandringerne i det danske samfund startede langsomt med Stavnsbåndets ophævelse, udstykningerne af landbrugene og landbrugsreformerne i tiden frem mod 1800. Først med *Grundloven af 1849* kom reelle frihedsrettigheder. Her fik modige mænd overbevist kongen om, at det bedste han kunne gøre, var at underskrive Grundloven for at undgå optøjer. Vores eget bysbarn A.F. Tscherning, søn af fabriksmesteren, født og opvokset midt i Frederiksværk, blev en af de førende kræfter i grundlovsbevægelsen. Med den kom man et langt stykke videre i forandringsprocessen.

Det var folk med borgerstatus, som førte an i grundlovsbevægelsen. Der skulle der gå flere år, før den store og voksende del af befolkningen – arbejderne – dem der levede af håndens arbejde, krævede en plads ved samfundets bord.

I 1870 begyndte arbejderne, de faglærte og ufaglærte, at organisere sig på et socialistisk grundlag, fagligt og politisk. De ønskede at skabe forbedringer af det bestående, at skabe nyt for fremtiden, men fremfor alt ønskede de retten til at stille krav. Værdierne begyndte at forme sig.

I 1872 forsøgte *Pio*, *Brix* og *Geleff* som de første at samle arbejderne. Det var farligt dengang, og de blev da også anholdt og fik lange fængselsstraffe. I 1875 blev de benådet og i 1876 udarbejdede de program og love for *Det Socialdemokratiske Arbejderparti*. I 1878 gjorde Louis Pio det til et levedygtigt parti under navnet *Det Socialdemokratiske Forbund* – et rent politisk parti adskilt fra fagbevægelsen.

I samme periode stiftedes de egentlige fagforbund, og i 1898 slog de sig sammen i *De Samvirkende Fagforbund*, det som i dag er LO.

Frihed – lighed og broderskab

I Frederiksværk blev Socialdemokratiet og de første lokale afdelinger af fagforbund

en del af den store folkebevægelse i årene fra 1897 til 1899. Modige mennesker satte ideer og visioner og et ønske om at skabe en bedre fremtid over egne interesser. Den socialdemokratiske historie er nemlig også fortællingen om solidaritet og sammenhold.

Den 22. januar 1897 blev *Socialdemokratisk forening for Frederiksværk* stiftet under parolen Frihed – Lighed og Broderskab, det gamle kampråb fra den franske revolution. Mange nye partiforeninger blev stiftet i det år. Tilstrømningen af medlemmer var stor, selvom det dengang var lidt farligt at markere sig både fagligt og politisk. Måske fordi det ikke var ufarligt, kan man af de gamle protokoller se, at de første mange år frem til 1909 har man skiftende formænd, som sidder under 1 år på posten. De første 3 er der titler på: Møllersvend Petersen, Snedker J.P. Jensen og Fisker Carl Olsen står i spidsen de første 3 år. Først i 1909, da redaktør *Lave Bram* kommer til, er der en vis ro på, og han har formandshvervet helt frem til 1943. Samtidig er han fra 1929 valgt som borgmester. Han giver faklen videre til *Ejnar Thøgersen* som formand. Han blev borgmester i 1943, en post Ejnar Thøgersen havde helt frem til 1970.

I det nystiftede parti arrangerede formand møllersvend S. Petersen den allerførste udflugt i foreningen, en sejltur til Lynæs. Der står i protokollen

"Vi blev mindre godt modtaget, det er jo alle højremænd i Lynæs og Hundested på nogle få nær".

I 1914 kom så partiforeningen i Hundested til. Man må så konstatere, at de få var blevet til flere og ikke alle var længere højremænd.

Formerne kom først

Som de første organiserede formerne på støberiet sig i 1899 i en afdeling under Dansk Formerforbund.

Da Classen var arbejdsgiver, var han *Herren*, sagde man, ham som skabte alt og styrede alt. Den senere industriejer *Louis Heegaard* opførte sig næsten på samme

måde, da det kom ham for øre, at formerne på fabrikken havde oprettet en afdeling af *Dansk Formerforbund* i Frederiksværk. Han gik fra mand til mand i støberiet og spurgte, om de havde meldt sig ind i den forbandede fagforening, for så var det ud af porten.

De nye fagforbund blev fra starten kastet ud i den store konflikt, *lockouten* fra maj til september 1899, der blev afsluttet med det berømte *Septemberforlig*. Arbejderne i Frederiksværk og omegn var stærkt påvirket af lockouten. Der herskede stor nød og elendighed, og der var næsten ingen hjælp at få. Organiseringen fortsatte nu i afdelinger af flere forbund. De sidste, der kommer med, er arbejderne på Krudtværket i 1918.

Man kan læse i de gamle protokoller om et spirende fællesskab og en følelse af sammenhold i denne lille historie: "Men det blev til strejke til sidst, alle arbejderne holdt op, så kom der en kuldamper til Kobbervalseværket og de kunne ikke få losset. Så blev der sendt mandskab ud fra kulfirmaet i København til at losse. Men da de kom, blev de advaret, så sagde de "*I skal ikke være bange, vi kommer ikke herud for at være strejkebrydere, det kan vi blive i København hvis vi vil, vi indlogerer os på kroen og der bliver vi til firmaet sender bud efter os, firmaet skal nok komme til at betale.*" Og der blev ikke losset.

Fagligt og politisk handlede kampen om at få indflydelse på beslutningerne, så man kunne ændre forholdene. Dengang var arbejdstiden 12 timer, lønnen elendig, befordring til og fra arbejde var heste. Der var også dem, der gik 15 km om dagen. Arbejdets mænd så kun deres børn i vågen tilstand om søndagen. Hjemmene var fattige, man levede under elendige forhold og børnene kom tidligt ud at tjene. I kraft af det sammenhold der var, gik det fremad og ved fornyelse af overenskomster kunne man glæde sig over 2 øre mere i timen.

Flere foreninger kommer til

I 1914 stiftedes en forening i Hundested, og den 20. januar stiftedes *Socialdemokratisk forening i Melby* og kun få måneder efter, den 1. april 1921, blev *Socialdemokratisk Forening i Kregome-Vinderød* stiftet. I 1937, den 14. januar, kom *Socialdemokratisk Forening i Ølsted* så til. Medlemmer og bestyrelse er krudtarbejdere, formere, cementstøbere - alle mænd, ingen kvinder. Man kan se i stiftelsespapirerne, at partifæller fra foreningen i Frederiksværk har deltaget, for det var vigtigt med en forening i hvert et sogn, og fordi tilslutningen i de år var så stor.

I 1924 blev Socialdemokratiet det største parti på landsplan med 36% af stemmerne, og dannede regering med Stauning som statsminister. En post partiet har holdt på med få undtagelser frem til 1982. Derefter har den politiske magtfordeling været anderledes, men med statsministre i nyere tid som *Poul Nyrup Rasmussen* og *Helle*

Thorning-Schmidt må man sige, at partiet siden stiftelsen har spillet en væsentlig rolle i udviklingen af det samfund, vi kender og lever i. Det blev også Socialdemokratiet, som stillede med den første kvindelige minister *Nina Bang* som undervisningsminister, og med den første kvindelige statsminister.

Et valg vindes – en borgmester vælges

I 1929 blev Socialdemokratiet det største parti i Frederiksværk, fik borgmesterposten, og har holdt på den siden – kun afbrudt af korte intervaller med en vikar på posten. 5 borgmestre i Frederiksværk, *Lave Bram, Ejnar Thøgersen, Knud Glamming, Frode Behrndtz og Helge Friis* og 3 borgmestre i Hundested, *Ingemann Andersen, Bent Sørensen og Hans Schwennesen* er det blevet til.

Man var så stolte over sejren, at man inviterede til fest. Der står at læse i den gamle protokol:

"*Det vedtages at afholde en festlig sammenkomst den 23. marts 1929 med taler, fælles kaffebord og dans m.m. i anledning af sejren ved byrådsvalget, hvor vi vandt flertallet. Det vedtages at rette henvendelse til Stauning om at komme tilstede som taler og gæst – mødet hævet C.C. Hansen*". Om Stauning kom til festen melder historien ikke noget om.

Anker på besøg

I 1977 ved 80 års jubilæet kom daværende statsminister *Anker Jørgensen* til festen. Der var udskrevet valg lige efter nytår. Det var en vanskelig tid. Man havde lige fremlagt en beskæftigelsesplan på 700 mio. kr. for at flytte folk fra arbejdsløshed til nyttig beskæftigelse.

Der var valg den 15. februar og jubilæum den 22. januar. "*Kom han nu, Anker?*", spurgte man sig selv. Det gjorde han da; når man har lovet det, så kommer man. Det fortælles, at daværende formand *Rene*

Reffs i velkomsten til Anker Jørgensen sagde: "*Man kan måske ikke altid regne med de borgerlige, men Socialdemokratiet er altid dit ståsted, også i en splittet tid som nu*". Denne sætning blev senere brugt som slogan på en valgplakat. Anker Jørgensen, som havde tilknytning til området, blev ved 100 års jubilæet udnævnt til æresmedlem, og han tog med stor glæde imod titlen, som han levede op til ved at besøge partiet i Frederiksværk jævnligt.

Værdien i fællesskabet

29. maj 1970 besluttede de 4 partiforeninger at lægge sig sammen i forbindelse med kommunesammenlægningen. Og efter den seneste kommunesammenlægning er der også sket sammenlægning af partiforeninger i Frederiksværk og Hundested til *Socialdemokratiet i Halsnæs*.

En partiforening er et fællesskab af mennesker med meninger og holdninger og et ønske om at være med til at skabe forandring. Hos os er det et stærkt fællesskab, som har oplevet både kampe og festdage i de 120 år. hvor partiet har haft sin rod i medlemmerne. Det er dem, som er det holdningsmæssige og aktive fundament for det arbejde, der skal gøres. Der er igennem årene mange, der har ydet en stor og betydningsfuld indsats, både organisatorisk i bestyrelse og udvalg og politisk i byråd, regionsråd og i arbejdet omkring Folketinget.

Som tidligere formand og senere mangeårig borgmester *Ejnar Thøgersen* har udtrykt det i en tidligere hilsen til et jubilæum.

"*Vi mødtes under de røde faner, lyttede til de taler der blev holdt og sang vores pragtfulde arbejdersange. Hvert år gik vi ud og stemte dørklokker for at skaffe nye medlemmer og vi gik aldrig tilbage i medlemsantallet. Ved valgene såvel til folketingsvalg, som byråd var der en lille skare agitatorer som besøgte mange hjem for at skaffe stemmer til partiet. Vi var stolte i 1929 da vi opnåede flertal i byrådet, og vi var også stolte over at vi bevarede dette til 1970.*"

Sådan var det dengang, og sådan er det stadig, selvom vi har fornyet os. Grundessensen i det man gør er det samme. Man taler med mennesker, om det der betyder noget for dem, og arbejder politisk, for at fremtiden skal være bedre end det, vi kommer fra.

Historien om Frederiksværk og Halsnæs er derfor også historien om arbejderne, deres liv og levned, deres sammenhold og styrke, deres organisationer i fagbevægelsen og Socialdemokratiet. Det er historien om at være fælles om at skabe en bedre verden, et værdigt liv for alle og en fremtid med håb. Et samfund hvor forskellene er små, mulighederne lige og ansvaret stort. Helt grundlæggende principper, som har betydet, at Socialdemokratiet har præget den danske samfundsudvikling på næsten alle områder fra stiftelsen til i dag – både landspolitisk og her lokalt i Halsnæs.

Helle Lunderød

Johan Herman Wessel

… et klip fra

Nordsjællands Venstreblad

I den gamle radikale avis Nordsjællands Venstreblad fra den 11. oktober 1932 faldt jeg over denne historie. Den er skrevet af den dansk/norske digter *Johan Herman Wessel*. Han blev født i 1742 og døde 1785. Hans mest kendte værk er nok skuespillet *Kærlighed uden Strømper*.

Da jeg læste historien, som vi nu bringer, var min første tanke, at digteren meget nemt kunne være her fra Halsnæs.

Johan Hermann Wessel mødte en sen aften, uden for Københavns porte, en mand som kom vandrende fra landet. Den fremmede spurgte Wessel, idet han med sin stok pegede ind mod staden, om han kunne nå byen?

Nej med den stok vil I næppe nå den, svarede Wessel.

– *Snak* sagde den rejsende, *I forstår nok, hvad jeg mener, nemlig om jeg kan komme ind ad porten*.

Hvorfor ikke det, svarede Wessel, *jeg så for nylig et helt læs halm komme ind ad den*.

Jeg tror, sagde manden, *at I enten er gal eller I vil gøre mig dertil*.

Det sidste kunne nok være, sagde Wessel.

Nej, sig mig dog alvorligt, vedblev den fremmede. T*ror I, at jeg i aften, inden man lukker stadens porte, kan komme ind i byen?*

Det skal jeg ikke kunne sige med vished, thi det kommer an på, hvor meget i skynder jer, svarede Wessel.

Men når jeg vedbliver at gå, som da I mødte mig, mener I da, jeg kan nå den?

Det kan jeg ikke vide, svarede Wessel, *thi det kommer meget an på, til hvilken side I går*.

Nu var den rejsende endelig blevet ked af at tale mere med denne spottefugl og fortsatte uden flere spørgsmål sin vej til byen.

Han havde uheldigvis opholdt sig så længe for at snakke med Wessel, at han kom for sent til porten.

Jørgen Tved

Billede af J H Wessel er fra WikiPedia: Wessel fra J.P. Traps *Berømte danske mænd og kvinder*, 1868.

Og noget om flere gange Wessel

Det bør i øvrigt nævnes, at digteren Johan Herman Wessel (1742-1785) er storebror til landmåleren og kartografen *Ole Christopher Wessel* (1744-1794) og kartografen og matematikeren *Casper Wessel* (1745-1818).

Sidstnævnte trådte allerede i 1764 som landmåler i Det kongelige Videnskabernes Selskabs tjeneste, som assistent for broderen Ole Christopher Wessel. Senere arbejdede han videre på egen hånd, hvor han som leder ydede et meget stort bidrag til kortlægningen af Danmark og udviklingen af nøjagtighed ved triangulation. Han var umådelig flittig, og Johan Herman Wessel skriver da også:

> Han tegner Landkort og læser Loven,
> han er saa flittig, som jeg er doven.

O. C. Wessel - Frederiksværks korttegner

Den mellemste bror, Ole Christopher Wessel, kender vi særdeles godt i Frederiksværk, fordi han i 1760'erne tegner flere kort over Frederiksværk og Halsnæs for generalmajor *Johan Frederiks Classen*, bl.a. *Charte over endeel af Friderichs Wærcks Distrikt*, *Charte over det Fridrichs Wærckske Gods og Etablissement* og *Grundtegning af det Fridrics Wærckske Etablisements Indretninger*.

I den traditionelle historieskrivning er det altid kobberstikkeren af disse kort, *Johann Gottfried Winckler* (ca. 1734-1791), der får æren for kortene, men det er helt urimeligt, fordi arbejdet med opmåling og tegning af kortene er mindst lige så stort.

Dobbelt betaling

Vi ved i øvrigt, at Ole Christopher Wessel får 250 Rigsdaler af *Videnskabernes Selskab* for at foretage opmålingen af det nordøstlige Sjælland i 1765 til selskabets kort. Kortet ligner meget *Charte over endeel af Friderichs Wærcks Distrikt*, som Wessel leverede til Classen, så det er ret sandsynligt, at det er lykkedes for Wessel at få dobbelt betaling for det samme arbejde.

Jørgen Lassen

O.C. Wessel: *Kiøbenhavns Amt. Efter Kongelig Ordre Opmaalt og ved Trigonometriske Operationer Prövet Under Det Kongel. Videnskabers Societets Direction.* Udsnit fra Bruun Rasmussens auktioners hjemmeside.

Fra den årlige generalforsamling

Afholdt på Biblioteket den 4. april 2017

Formanden åbnede mødet ved at byde de fremmødte 30 medlemmer samt hele bestyrelsen velkommen.

Valg af dirigent og referent

Erling Kauffmann blev valgt som dirigent og *Bent Petersen* som referent. Dirigenten takkede for valget og fandt mødet rettidigt indkaldt og konstaterede, at alle havde dagsorden og regnskab.

Bestyrelsens beretning

Det var *Wilhelms Steges* første beretning som foreningens formand, og han omtalte det forgangne års aktiviteter, herunder 9 bestyrelsesmøder og flere redaktionsmøder. Foreningen har cirka 400 medlemmer, en rimelig god økonomi og der er afholdt 9 foredrag samt 3 ture. Vi er stolte af *Prøven*, som har en god redaktion, layouter og badet bliver gratis omdelt af en del medlemmer, efter at Elsebeth Nygaard har sat adresseetiketter på bladene. Foreningens flotte arrangementsfolder laves af en gruppe. Museumsvagterne på udstillingen for kampvognen V3 blev takket. Der havde været 1.200 besøgende og dertil nogle skoleklasser. Formanden er med i *Industrimuseets* bestyrelse, samt deltager i et udvalg til at få det gamle vandtårn ved Krudtværket op at stå. Han er også med i Turbinehusets bestyrelse. Han har deltaget i konferencer og møder i blandt andet *Kulturelt Samråd* og holdt et møde med borgmesteren.

Vi har nu *Patronmagasinet* som foreningshus, og det er gjort beboeligt, så vi kan afholde bestyrelsesmøder og andre møder der. Der har været mange praktiske udfordringer ved flytningen af medlemsmøder fra menighedshuset til biblioteket, hvor vi heldigvis *ikke* skal betale lokaleleje. Foreningen er ved at oprette et vennesamarbejde med Industrimuseet.

Formanden sluttede med at takke alle medlemmer, bestyrelsen og dennes medhjælpere. Og afsluttede med at ønske Historisk Forening held og lykke fremover.

Derefter havde *Jørgen Tved* ordet: Kampvognen V3 er kun her i 2017, så skal den tilbage til Nationalmuseet. Hvad der så skal ske, vides ikke, men et blivende ophold her i Frederiksværk vil være fint. Alsangsstævnet afholdes i år den 2. juli, med samme koncept som sidste år. Jørgen Tved håber, at vi får penge hertil fra kommunen, ellers må vi dræne vor egen kasse. Han opfordrede alle til at støtte op om arrangementet.

Helle Lunderød takkede Wilhelm for den fine beretning samt for et godt samarbejde i museets bestyrelse. Takkede også for det gode samarbejde omkring V3 og mente, at

vi kan begynde med at forlænge låneperioden. Byrådet er opmærksom på, at beslutningen om samrådsbesparelse ikke var for gennemtænkt. Hun roste *Alsangsstævnet*, som satte besættelsen i perspektiv for os, der ikke har oplevet den tid. Helle Lunderød synes, at foreningen er fin til at vise vores historiske arv. Tak til Foreningen!

Henning Petersen sagde, at der mangler deltagere til vore selvkøreture. Han opfordrede til, at medlemmerne tilslutter sig.

På spørgsmål fra salen: "*Hvornår snurrer Turbinehuset igen?*" var svaret, at det vides endnu ikke. En arbejdsgruppe i byen vil gerne restaurere den gamle turbine, men det kommer an på, om der bevilges penge. Kommunen vil istandsætte huset udvendigt og har allerede sat en glasdør i.

Formandens beretning blev herefter godkendt.

Regnskab

Kasserer Carl Jensen gennemgik regnskabet. Der var ingen bemærkninger hertil og regnskabet blev godkendt.

Kontingentfastsættelse

Hertil var der heller ingen bemærkninger eller ændringsforslag, så de aktuelle takster er gældende i 2018 også.

Forslag

Der var ingen indkomne forslag.

Foreningens bestyrelse

Peter Ahlburg og Jytte Bloch-Kelsen blev genvalgt. Jørgen Lassen genopstillede ikke. *Elisabeth Lauritsen* stillede op i stedet og blev valgt.

Foreningens revision

Revisorerne blev genvalgt. Der blev ikke valgt revisorsuppleanter.

Eventuelt

På et spørgsmål fra salen: "*Hvorfor kan ikke-medlemmer komme gratis til vore arrangementer? Hvorfor skal man så være medlem?*" svarede Jørgen Tved: "*Det skal man, fordi man gerne vil støtte foreningens arbejde. Og ingen skal kunne sige, at jeg har ikke råd til at høre et foredrag.*" Carl Jensen tilføjede, at den gratis adgang medvirker til at skaffe nye medlemmer. Desuden kunne Helle Lunderød bekræfte, at støtten fra *Kulturelt Samråd* kræver, at der er gratis adgang.

Jytte Bloch-Kelsen beklagede, at Industrimuseet ikke havde deltaget i Øksnehallens historiske dage. Wilhelm Stege takkede Jørgen Lassen for hans arbejde i bestyrelsen og udtalte, at vi gerne ser ham i bestyrelsen igen, mens Jørgen Lassen ønskede bestyrelsen held og lykke fremover. Elsebeth blev takket for hendes store indsats med at organisere uddelingen af *Prøven*. Torsten Møller Madsen blev takket for arbejdet med layout af blad og plakater. Jan Larsen blev takket for sit arbejde med computer, IT, vagtlister og e-mails. Else fik tak for hendes dejlige kager til kaffen. Til sidst blev Erling Kauffmann takket for varetagelsen af hvervet som dirigent.

Bent Petersen

Andre arrangementer

Lokal grundejerforening vedliggeholder en god tradition

VINDERØD

BYS GRUND-
EJERFORENING

Inviterer til

Sankt Hansbål

Fredag den 23. juni kl. 19:30

Mellem Arresødal og Vinderød

Vinderød bys Grundejerforening afholder en hyggelig Sankt Hans aften

Medbring tæppe og kaffe eller noget andet fugtigt

Nyd den flotte udsigt over Arresø, lige ved Præstekorset

Båltale ved Jørgen Tved kl. 20

... og derefter bliver bålet tændt!

Kommer man i bil, kan man parkere på Arresødalvej ved Tranemoserne

Alsang ved kampvognen V3

Søndag den 2. juli kl. 13 – 15

Kom og syng med på sange til kendte melodier, hvortil teksterne blev skrevet illegalt under besættelsen

Aase Lind akkompagnerer og **Leif Monnerup** og **Knud Grumløse** synger og spiller de gamle frihedssange.

Tekster og noder får du med hjem som sanghæfte!

Vel mødt på Syrevej 13

Frederiksværkegnens Historiske Forening

Foreningens arrangementer

Onsdag den 16. august kl. 19:00
Aftentur til Melby Kirke
Rundvisning, kaffe. Selvkørsel

Kim Snekkerup fra Melby Kirkes Menighedsråd vil tage os med på en tur rundt om kirken og samtidig fortælle om dens historie, der går tilbage til ca. 1050. Inden døre vil vi blandt andet se kirkens smukke kalkmalerier. En længere restaurering af kirken er netop afsluttet, så kirken præsenterer sig fra sin smukkeste side. Melby kirke vil efter rundvisningen være vært ved en kop kaffe i våbenhuset. Kl. 19:00 Transport ved egen hjælp, evt. samkørsel.

Onsdag den 13. september kl. 19:30
Gravningen af kanalen, Frederiksværk 1717-20
Historiker Bjørn Westerbeek Dahl

Arresøkanalen blev udgravet under ledelse af officer *von Feriden* i årene 1717-20 som en foranstaltning mod hyppige oversvømmelser af Arresøen. Kanalen fik som bekendt langt videre betydning, da den blev forudsætningen for placeringen af de første industrier i området og i sidste ende grundlæggelsen af Frederiksværk. Udgravningen har imidlertid sin egen historie, der her fortælles af historiker og museumsinspektør på Nationalmuseet Bjørn Westerbeek Dahl.

Onsdag den 11. oktober kl. 19:30
Postvæsenets historie
Eva Wistoft Andersen fortæller

Eva Wistoft Andersen fra *ENIGMA Museum for post, tele & kommunikation* fortæller om postvæsenets historie fra Christian IV's "Forordning om Post-Budde" i 1624 til nutidens liberaliserede marked. Postens historie er en fortælling om en etat og en virksomhed i konstant forandring og under stadig større påvirkning af nye teknologier: Fra jernbane og telegraf til mobiltelefon og internet.

Onsdag den 15. november kl. 19:30
Arktisk Museum i Hundested
Museumsinspektør Søren la Cour Jensen

Siden 1939 har *Knud Rasmussens Hus* fungeret som mindestue og museum for Knud Rasmussen og fortællingen om hans ekspeditioner i Grønland og arktisk Amerika. I takt med at fokus på Arktis er øget, er der skabt et behov for en moderne og aktuel formidling af Arktis. Foredraget vil fokusere på de historiske rammer og tankerne om en ny, moderne formidlingsenhed på Hundested havn, der skal møde denne udfordring.

FORENINGENS FOREDRAG AFHOLDES PÅ BIBLIOTEKET I FREDERIKSVÆRK
TORVET 41

MEDLEMSKAB AF HISTORISK FORENING ER *IKKE* NØDVENDIG FOR AT DELTAGE I FOREDRAG OG TURE, MEN FOR KAFFE OG KAGE MÅ DU BETALE 25 KR !

INGEN TILMELDING TIL FOREDRAG, BARE KOM!

Returadresse: Skansevej 30B, 3390 Hundested

Museer og arkiver

Industrimuseet Frederiks Værk
Åbningstid kontor: tirsdag-fredag kl. 10-14
www.indmus.dk, tlf. 47 72 06 05
Torvet 1, 3300 Frederiksværk

Knud Rasmussens Hus
Knud Rasmussensvej 9
3390 Hundested, Tlf. 47 72 06 05
Åbent Kl. 11 - 16. Mandag lukket

Hundested Lokalhistoriske Arkiv
Åbningstid: Mandag og onsdag kl. 10-13 og torsdag kl. 16:00 -18:00. Telefon 4798 1010
Nørregade 61 i Hundested (Biblioteket)

Krudtværket
Åbent fra 1. juni. kl. 11-16, mandag lukket

Udstilling af kampvognen V3
Syrevej 13, Krudtværksområdet
Åbent lørdage og søndage kl. 11-16.

Sponsorer

Advokat Jacob Berner Rue (L)
3370 Melby
Tlf. 4774 2822

Bog og Idé - Frederiksværk
Nordcentret, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4752 4001

Danske Bank
Nørregade 6
3300 Frederiksværk

Det Classenske Fideicommis
Tromnæs Alleen 2F, 4800 Nykøbing F.
Tlf. 5444 7029

Entreprenør Poul Erik Andreasen
Møllevangsvej 103, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4774 7809

Glarmesteren i Frederiksværk
Syrevej 17, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 4248

Grøn Teknik v. Otto Jacobsen
Værkstedsbakken 5 B, 3390 Hundested

Industrimuseet Frederiks Værk
Torvet 1, 3300 Frederiksværk, Tlf. 4772 0605

Kim Dencker Johansen Holding Aps
Hanehovedvej 187, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 2583

Kiropraktisk klinik v/ Merethe Lyngbæk
Kirkegade 7, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 4540

KTS-Entreprise
Industrivej 3, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4777 2577

Thomsens Cykler
Vinderød Skov 3-5, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 2323

Tømrermester Egon Bech A/S
Krudtværksalleen 21 B
3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 2060

Winther A/S, Snedker- og Tømrermestre
Jernbanegade 5 , 3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 0202, 2021 0202